

УДК 398(477.7=163.2)“20”

О. Б. Червенко

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ФОЛЬКЛОРНОГО РЕПЕРТУАРУ БОЛГАР ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

У статті на основі результатів власних польових досліджень, а також опублікованих видань та періодики проаналізовано специфіку сучасного стану фольклорного репертуару болгар Північного Приазов'я, його функціонування, традиції виконавства.

Виявлено, що в Приморському, Приазовському та Бердянському районах Запорізької області активно побутують автентичні болгарські пісні, авторські пісні відомих болгарських поетів, твори, засвоєні під час безпосереднього спілкування з болгарами метрополії та зі збірників і газет. З'ясовано, що сфера функціонування традиційного фольклору має тенденцію до звуження.

Ключові слова: болгарський фольклор, пісня, виконавець, репертуар, Північне Приазов'я.

В статье на основе результатов собственных полевых исследований, а также опубликованных изданий и периодики проанализированы специфика современного состояния фольклорного репертуара болгар Северного Приазовья, его функционирование, традиции исполнительства.

Установлено, что в Приморском, Приазовском и Бердянском районах Запорожской области активно бытуют аутентичные болгарские песни, авторские песни известных болгарских поэтов, произведения, изученные в непосредственном общении с болгарами метрополии и из сборников и газет. Выяснено, что сфера функционирования традиционного фольклора имеет тенденцию к сужению.

Ключевые слова: болгарский фольклор, песня, исполнитель, репертуар, Северное Приазовье.

The article analyses the peculiarities of the modern state of folkloric repertoire of the Northern Cis-Azov Region's Bulgarians, as well as its functioning and performing traditions. The research is based on the

publications in separate editions and periodicals, likewise the results of auctorial field studies.

It has been ascertained that in Prymorsk, Pryazovsk and Berdiansk districts of Zaporizhzhia Region, there are widely performed the authentic Bulgarian songs, the songs of famous Bulgarian poets and the works adopted at times of direct communication with the metropolitan Bulgarians, as well as from books and newspapers. It has been found out that the sphere of traditional folklore's functioning tends to narrowing.

Keywords: Bulgarian folklore, song, performer, repertoire, Northern Cis-Azov Region.

Дослідження стану збереження фольклору болгар України залишається актуальною проблемою сучасної славістичної фольклористики, особливо в контексті негативного впливу сучасних трансформаційних і глобалізаційних процесів на носіїв фольклору та традиції виконавства.

Нашим завданням було охарактеризувати особливості функціонування сучасного фольклорного репертуару болгар Північного Приазов'я (Приморський, Приазовський та Бердянський р-ни Запорізької обл.), використовуючи власні спостереження під час польових досліджень.

Зібрані фольклорні матеріали засвідчують, що в окресленому регіоні активно побутують любовні та родинно-побутові пісні, календарна пісенна обрядовість, зокрема зимового й весняного циклів, народні балади та пісні з міфологічними й легендарними сюжетами, а з родинно-обрядового циклу – весільні пісні. Менше трапляється історичних, юнацьких та гайдуцьких пісень, зовсім небагато – трудових та релігійних. У репертуарі сучасних виконавців також чимало старих міських пісень.

З'ясувалося, що респонденти здебільшого виконують народні балади й пісні з міфологічними та легендарними сюжетами. Так, пісня «Син батька на суд веде» (*Син баща на суд кара*) [2, с. 99], уміщена в збірнику В. Добрева «Чушмелій» [2], записана

від Варвари Федорівни Мануїлової (Дукової) (зазначається, що це пісня її матері). Варіант цієї пісні ми записали в с. Лозуватка Приморського району від Надії Іванівни Ангелової [7, № 1]. Відмінність записів полягає в іменах головних героїв: у варіанті В. Добрева сина звати Нікольчу, а батька – Стуян, а в наших записах – син Стуян, а ім'я батька зовсім не вказується. Є також деякі розбіжності в тексті: наприклад, по-різному змальовано те, у якому становищі перебуває син у порівнянні з батьком. Опис шляху, яким вони рухалися, також відрізняється. Прокляття батька починаються однаково, але у варіанті В. Добрева детальніше змальовано те, що станеться із сином.

Одна з наших респонденток – Ганна Олександрівна Тафрова (1947 р. н.) – живе в с. Петрівка Приморського району. Пісні знає від своєї матері. Співає для себе, коли щось робить. У 2009 році нам вдалося записати баладу про Лазаря та Піткану [7, № 2]. На початку твору йдеться про те, що в жінки було дев'ятеро синів і донька. Усіх синів мати оженила, а доньку не хотіла віддавати заміж далеко, «через дев'ять сіл у десяте» (*приз дев'ят сила в дисету*), але старший син Лазар пообіцяв матері, що кожен син хоч раз відведе її в гості до Піткани. Один раз і Піткана завітає до матері (*веднѣж Питкана ж да доди*). Проте сталося так, що коли Піткана вийшла заміж, чума виморила всіх її братів. Щосуботи мати ходила на кладовище, поливала могили синів, окрім Лазаревої. Його вона проклінала за те, що він наполіг віддати доньку так далеко заміж, і тепер їм немає змоги бачитися.

Інший виконавець – Дмитро Степанович Димитров (1927 р. н.) із с. Мануйлівка Приморського району. Пісні знає також від своєї матері. Раніше багато співав на поседеньках (*седьянках*) та весіллях. У його репертуарі як українські, так і російські народні пісні. Під час нашої зустрічі у 2009 році Дмитро Степанович починав співати, але скаржився, що вже не пам'ятає слів, хоча раніше співав багато. Ми зафіксували

початок балади «Станка за водою йде» (*Станка за вуда йотода*) [7, № 4].

Обидві балади є серед записів початку ХХ ст. у значно повніших варіантах.

У болгар поширеною є балада про замуровану дівчину. Ця балада пов'язана з давнім повір'ям, що будівля може триматися й бути міцною, тільки якщо в неї замурувати живу людину. Міфологічна пісня «Почав робити Павел мости» (*Заправи Павле мустови*) в записах В. Добрева [2, с. 101] представлена в повному варіанті. Головними героями є чоловік Павел та його дружина Яринка, яку замурували в міст. Один із наших інформаторів – Стефан Дмитрович Намлієв із с. Радолівка Приморського району – повідомив, що знає цю пісню. Він записав її від своєї сусідки, але зміг тільки переказати зміст, бо вже не пам'ятає, як вона співається.

Серед приазовських болгар збереглися й активно побутують календарно-обрядові пісні зимового циклу, зокрема *сурвакарські* (побажання у віршованій формі, які виконують на Новий рік) та *коледні* (колядки).

Найчисленніше представлено *лазарські* пісні (обрядові твори, які дівчата виконують напередодні Вербної неділі). Вони трапляються майже в усіх пісенних збірниках та архівних записах Північного Приазов'я. Багато варіантів цих пісень є серед наших записів [7, № 11–25].

Зауважимо, що *лазарську* пісню (*Йуре стрели потреперя*) [7, № 25], як зазначає інформатор Д. С. Димитров, співали на *седянках*, що свідчить про її відірваність від обряду. Прикладом цього є також *лазарська* пісня «Заснула Донка» (*Заспала й Донка*) [7, № 18] у виконанні Є. В. Венцевої із с. Трояни, яку, за її словами, співають для хоро.

Пісенних текстів, що супроводжують обряди *Еньовдень* (у день літнього сонцестояння (7 липня) відбувався дівочий обряд, пов'язаний з ворожінням на долю) і *Пенеруда* (обряд

викликання дощу), збереглося небагато. Нам удалось записати *еньовденські* приспівки [7, № 26, 27] в 2011 році в с. Преслав Приморського району від Любові Павлівни Ардилянової.

Під час експедиції зі слів цієї виконавиці ми записали обряд *Калчо* (більш відомий як *Герман* – обряд викликання дощу). Його проводили влітку в засушливу пору для того, аби викликати дощ. Для цього з глини виготовляли людиноподібну ляльку *Калчо*, прикрашали її квітами. Потім прямували до річки й урочисто ховали її, співаючи пісні. Інформаторка зазначає, що років п'ять тому, коли в селі була сильна посуха, голова селищної ради попросив жінок літнього віку, які в минулому брали участь у цьому обряді, провести його знову. Через кілька днів і справді пішов дощ.

У 2009 та 2011 роках у с. Лозуватка Приморського району ми записали два варіанти пісні, пов'язані з обрядом викликання дощу, – «Метелик летить» (*Пиперуда ляда*) [7, № 28, 29]. Цікаво те, що в сучасних записах представлено ширший варіант пісні, яку співають під час обряду *Пеперуда*, ніж у записах Н. Кауфмана 1971 року «Народні пісні болгар Української і Молдавської РСР» (*Народни песни на българите от Украинска и Молдавска ССР*) [3].

Трапляється багато й родинно-побутових творів. Пісня «Невістка йде, невістка йде через ліс зелений» (*Булка върви, булка върви през гура зелена*) [7, № 36–38] є однією з популярних народних пісень і відома в Болгарії під назвою «Чоловік-розбійник» (*Съпруг-разбойник!*) [1]. У Північному Приазов'ї вона відтворюється майже в тому самому варіанті, що поширений серед болгар метрополії та інших регіонів їх компактного проживання. Варіанти цієї пісні ми записали в с. Гюнівка Приморського району від Євдокії Григорівни Карастоянової [7, № 36] і Ольги Іванівни Велчевої [7, № 37] та в с. Трояни Бердянського району від Євдокії Василівни Венцевої [7, № 38]. Вона є в збірнику Л. Ноздріної «Фольклор болгарских сел Бер-

дянского района Запорожской области» [5, с. 27], записана від Анни Рунчевої, а в збірнику В. Добрева ця пісня записана від Галини Петрівни Колевої (зазначається, що співають її під час трапези) [2, с. 123].

В іншій родинно-побутовій пісні невістку Піткану запитують про майно її свекра. Вона відповідає, що нічого не знає, бо нещодавно в цій родині, та все ж таки про щось розповідає. У варіанті цієї пісні зі збірника В. Добрева дівчину звати не Піткана, а Добрана [2, с. 116].

Історичну пісню «Карамфило, маре, ти моя кохана» (*Карамфило, маре, ти моя любезна*) [Особистий архів автора] співали на трапезах, *на субат*, на весіллях, коли всі збиралися разом. За словами С. Д. Намлієва, *на субат* співає одна людина, усі інші мовчать і тільки кажуть «Еепаааа!». Виконується певним способом, протяжно, серйозно, повчально. У ній ідеться про народ, його традиції. Так співають і на трапезах.

У репертуарі приазовських болгар побутують також гайдучькі пісні, які певною мірою відображають специфіку й багатство болгарського фольклору ХІХ ст. Ми записали гайдучькі пісні від літніх людей: у с. Мануйлівка – «Еей, зібрались, зібрались» (*Еей, събрали ми съ, събрали*) [7, № 122], у с. Гюнівка – «Ходила Буяна дев'ять років з гайдуком» (*Удила ми е Буяна девят години с хайдутин*) [7, № 123] і два варіанти пісні «Янка через ліс ішла» (*Янка из гура вървяши*) [7, № 124], [Особистий архів автора].

Приазовські болгарини не тільки зберігають у своїй пам'яті історичні пісні, перенесені їхніми предками з Болгарії, а й відгукуються на драматичні події першої чверті ХХ ст. Події Першої світової війни знайшли своє відображення у їхньому фольклорі. Їм присвячені пісні «Чи пам'ятаєш, мамо, чи пам'ятаєш» (*Помниш ли, мамо, помниш ли*) [7, № 116] та «Чому печальна, мила душенько» (*Що си кахарна, мила душице*) [7, № 120, 121]. Образ війни в народній пам'яті постає

через конкретні людські долі та трагічні події в родинному житті. Сюжети пісень надзвичайно подібні: син розповідає матері про смерть брата, дівчина оплакує перед своєю матір'ю загиблого коханого. Специфічний момент полягає у тому, що особисте нещастя переживається як частина колективної трагедії. Перша світова війна згадується в тексті через часові і просторові показники «чотирнадцятий рік» (*чотирнайсета гудина*), «німецький кордон» (*германската граница*). Початок війни оголосили серед літа на день Іллі (*Сред ляту, мамо, по Илин*) [7, № 116].

Подіям громадянської війни присвячена пісня «Що за чудо сталося» (*Какво и чуду станалу*) [7, № 115], записана нами від Є. Г. Карастоянної 2010 року в с. Гюнівка Приморського району. Варіант цієї пісні, записаний від того ж інформатора, опубліковано в газеті «Роден край» у статті Л. Куртева [4, с. 4]. Через натуралістичні деталі твір актуалізує архаїчну зображальну поетику. Часто у творах указуються села, які постраждали в той час від нападників. Повніший варіант наведено в статті В. Христова, де підкреслено, що цю пісню склала літня жінка із с. Петрівка Приморського району [6, с. 6]. У всіх трьох варіантах по-різному описуються поневіряння, яких зазнали батько Георгій та його син Іванчо.

Широко представлені любовні пісні. Одна з виконавиць пісні «Повернись, повернись, кохана Маринко» (*Върни съ, върни, либе Маринке*) [7, № 71] Марія Іванівна Іотова (1945 р. н.) із с. Мануйлівка Приморського району зазначила, що знає пісні від своєї матері. Так, у цій пісні [7, № 71–74; 2, с. 114], варіантів якої трапляється найбільше, відображено мотив пристрасного кохання.

У болгарському фольклорі актуальним є сюжет із трагічним розвитком – балада про закоханих, над чийми могилами вирости дерева і сплелися своїми гілками. Смерть роз'єднала

закоханих на певний час, щоб вони знову з'єдналися назавжди у вічності. Образ лози і тополі втілює мотив нерозлучності в любові і смерті [7, № 75].

Пісню «Розхворілась Калина» (*Разбуляла са й, Калина*) [7, № 99] співають *на субат* у с. Трояни Бердянського району. Головна героїня важко хворіє вже дев'ять років: вона кохала вівчаря, а коли він її покинув, то підпалила йому загінь для овець.

С. Д. Намлієв після виконання любовної пісні «Заснула Гінка, мамо, заснула Гінка» (*Заспала е Гинка, мамо, заспала е Гинка*) [Особистий архів автора] повідомив, що коли був у Болгарії на мовних курсах, то вивчив її зі слів однієї бессарабської болгарки. Тепер цю пісню співає і він, і його племінниця.

Пісню про любов «Сонце тріпоче, дядько Іване» (*Слънцито триперя, байне ле Иване*) [Особистий архів автора] мати С. Д. Намлієва співала на весіллях. Виконавець із с. Пюнівка Григорій Григорович Велчев (1932 р. н.) зазначив, що цю ж пісню [7, № 102] співають для хоро, а Р. В. Жежулова, Р. В. Желязкова, А. І. Статєва, та А. В. Стоянова [7, № 103] із с. Лозуватка – під час косовиці та на *седянках*.

Ірина Петрівна Ангелавська (1938 р. н.) із с. Ганнівка Приазовського району, виконавши уривок із пісні «Пас Тоню ягнят» (*Пасъл ми Тоню шията*) [7, № 110], зауважила, що її батько був вівчарем. Знали цю пісню від нього. Часто Ірина Петрівна просила невістку (Н. Г. Йолкіну), яка співала «на все село», виконати пісню, однак нині, на жаль, обидві виконавиці вже погано пам'ятають слова.

Надія Гнатівна Йолкіна народилася 1939 року в с. Ганнівка Приазовського району. Працювала завідувачем клубу, де свого часу організувала художній самодіяльний вокальний гурт із дванадцяти осіб. Часто збирала людей в клубі «на вогник». Туди приносили національні страви, співали болгарські пісні, веселилися. Під час нашої зустрічі 2009 року вона розповідала,

що вони з болгарами із сіл Ботієве, Першо-Миколаївка, Гірсівка спілкуються, зустрічаються, їздять один до одного в гості. Розказувала, що вже два роки не співала, з того часу, як помер її чоловік. Після виконання однієї з пісень сказала: «Співаю, а серце моє плаче, бо все життя була з піснею». Чоловік Н. Г. Йолкіної болгарські народні мелодії грав на акордеоні, баяні, гармошці. Виконавиця зазначила, що коли по телебаченню транслиювали пісні, то він кликав її і казав запам'ятовувати мелодію, додаючи, що слова можна знайти й пізніше. Потім під її голос підбирав музику.

Анна Михайлівна Славова (1936 р. н.) із с. Богданівка Приазовського району розповідала, що «зараз в селі Богданівка *на сурву* [на Новий рік. – О. Ч.] ходять по домівках і дівчата, а за традицією це повинні робити тільки хлопці», що вони з чоловіком інколи читають та запам'ятовують пісні зі сторінок газети «Роден край», яка видається в Одесі.

Одна з виконавиць – Євдокія Григорівна Карастоянова – народилася в 1939 році в с. Зеленівка Приморського району. У її репертуарі переважно автентичні болгарські пісні, але є й російські. Раніше вона співала на весіллях, гуляннях. Євдокія Григорівна – виконавиця болгарських народних пісень, учасниця колективу «Кружляння» (*Врътеница*) від часу його заснування. Пісні, які вона виконує, знає від мами, з якою разом співала на весіллях, *на гуляй, на субат* і на трапезах. Варіант пісні «Похвалився цар, цар-господар» (*Пофалял ми се й царя, царя-господаря*) [7, № 10] трапляється серед наших записів і в газеті «Роден край» [4, с. 4].

Любов Павлівна Ардиянова народилася в 1927 році в с. Вячеславка, мешкає в с. Преслав, знає пісні від батька, який був виконавцем народних пісень у їхній родині. Раніше Любов Павлівна сама складала пісні, співала на весіллях. Нам пощастило зафіксувати її пісню «Хоча дівчиною довго ходила» (*Барим си мума поодих*) [7, № 127]. У цій гумористичній пісні співається

про те, що дівчина любить гарних хлопців, наводиться характеристика хлопців із сусідніх сіл, але найкращі парубки – це «білі-червоні – преславці» (бели-червени – преславци) з її села.

Л. П. Ардиянова під час виконання пісні «Лариса на порозі стояла» (*Лариса на прага стоєше*) [7, № 55] зауважила, що склала й заспівала цю пісню на весіллі свого внука Славка та його нареченої Лариси. Ця пісня трапляється серед наших записів, (імена головних героїв Донка та Ніколчу) у виконанні Є. В. Венцевої із с. Трояни, а також Р. В. Жежулової, Р. В. Желязкової, А. І. Статевої та А. В. Стоянової із с. Лозуватка.

Текст літературного походження, який став піснею, отримує відповідні редакції за аналогією до фольклорних творів, тому фіксація різних варіантів пісень літературного походження також важлива для фольклористики. Скажімо, баладу Хр. Ботева «Хаджи Димитр» (*Хаджи Димитър*) виконують згадувані нами Р. В. Жежулова, Р. В. Желязкова, А. І. Статева та А. В. Стоянова. Вони сприймають її як народну пісню «Жив він, жив! Там на Балкан» (*Жив е той, жив е! Там на Балкана*) [Особистий архів автора]. Виконавиці стверджують, що пісня народна, і вони знають її від своїх батьків. Можемо припустити, що якби вони мали належну освіту, то були б знайомі з творчістю Хр. Ботева. Їхній варіант набагато коротший, ніж оригінал. У збірнику Л. Ноздріної також є ця пісня [5, с. 28]. Інформаторка Іанна Рунчева мала освіту і знала, що це вірш поета.

У збірнику Л. Ноздріної [5, с. 28] опубліковано пісню, яка входила як літературний текст до навчальної програми (1936 р.) болгарської школи с. Софіївка Бердянського району. Але незалежно від того, що твір Хр. Ботева «Хаджи Димитр» вивчали в школі, він побутував і як народна пісня. У цьому збірнику є також запис поезії Хр. Ботева «На прощання» (*На прощаване*) [5, с. 26], де зазначається, що ця пісня передавалася з вуст у вуста як народна.

Слід зауважити, що під час фіксації народної творчості від декількох носіїв траплялися випадки, коли при виконанні піснї варіанти не збігалися, тому в таких місцях один інформатор продовжував співати, а інший доповнював своїм варіантом. Наприклад, 20 листопада 2009 року у с. Лозуватка Раїса Василівна Желязкова (1936 р. н.) та Надія Іванівна Ангелова (1955 р. н.) почали разом виконувати пісню «Метелик летить» (*Пиперуда лята по небо са вяда*) [7, № 28], яку співають під час обряду *Пенеруда*. Р. В. Желязкова проспівала «Нехай родить жито, жито повноколосе» (*Да са роди жито, жито чернокласо*), а Н. І. Ангелова – «Нехай родить жито, жито та пшениця» (*Да са роди жито, жито и пшеница*), потім перестала співати, пояснивши, що там, звідки вона родом (с. Вячеславка Приморського р-ну), виконували цю пісню інакше. Також траплялися випадки, коли один інформатор зупиняв іншого під час виконання, зауважуючи, що пісня дуже довга. На наш погляд, це можна трактувати як спробу приховати те, що виконавець забув текст. Інколи, виконуючи пісню, інформатор переставав співати, зазначаючи, що вже достатньо. Іноді на питання, чи є продовження пісні, казав, що є, але вона довга, і тому він не може її більше співати. Не можна було зрозуміти, чи людина втомилася, чи дійсно вважає, що немає потреби довго співати одну пісню, чи просто вже не пам'ятає слів.

Сьогодні сценічний тип репрезентації фольклору як одна з активних форм у сучасній культурі Північного Приазов'я є важливим чинником збереження їх національної ідентичності. Найкраще в активному репертуарі сучасних фольклорних носіїв збереглися пісні, хоча в наших експедиційних записах трапляються зразки народної прози.

На щорічних регіональних фестивалях болгарської народної творчості «Джерело» (*Извор*) (перший проведено у 2002 р.) у м. Бердянську, які стали традиційними для болгар Північного Приазов'я, народна творчість представлена у репертуа-

рі як фольклорно-етнографічних, вокальних і танцювальних колективів, так і окремих виконавців. У рамках цього фестивалю за традицією щороку відроджують одну з давніх пісень приазовських болгар, яку присутні можуть вивчити й заспівати разом з вокальним ансамблем.

Найдавнішим (створений у 1937 р.) і єдиним, що репрезентує лише болгарський автентичний фольклор Північного Приазов'я, є народний фольклорно-етнографічний ансамбль *Вайсал*. До його репертуару входять автентичні пісні, які виконавці запозичили від батьків. Учасники вирізняються особливою манерою виконання.

У репертуарі учасників вокального гурту «Вербна неділя» (*Цветница*) та дитячого вокального ансамблю «Ластівка» (*Ластовица*) із с. Андрівка є болгарські народні пісні, розміщені у фольклорних збірниках. Викладачі болгарської народної музики доповнюють їх репертуар також піснями, які співають у Болгарії в тій місцевості, звідки вони родом.

Зауважимо, що народні пісні й танці виконуються не лише під час зустрічей та проведення свят болгарської культури (*Соборів*). Учасники можуть невимушено спілкуватися поза межами офіційної частини.

Хранителями й носіями фольклорних традицій, звичаїв, обрядів є переважно старше покоління, хоча й молоде бере активну участь у збереженні традицій. У більшості фольклорних колективів близько двадцяти учасників і, як правило, переважають жінки середнього й старшого віку, натомість кількість чоловіків незначна.

Отже, у сучасному фольклорному репертуарі болгар Північного Приазов'я є автентичні болгарські пісні, які інформатори пам'ятають від батьків; твори літературного походження відомих болгарських поетів, що сприймаються як народні; пісні, що їх склали самі інформатори, а також твори, засвоєні під час безпосереднього спілкування з болгарар-

ми метрополії. Поряд з болгарськими в репертуарі поширені українські та російські народні пісні. Порівнявши попередні записи й сучасні, зауважимо, що багато пісень тепер відтворюються в значно коротших варіантах. Під час експедицій дослідників ХХ ст. (К. Квітки та Н. Кауфмана) болгарські народні обряди були набагато краще збережені в селах, тому в дослідників була можливість фіксувати пісні, які їх супроводжують безпосередньо під час виконання, чого, на жаль, майже немає в наш час.

Доходимо висновку, що останнім часом традиційний фольклор болгарського етносу Північного Приазов'я внаслідок глобалізаційних впливів зазнає дедалі більших деформацій. Можна також відзначити певні тенденції до звуження сфери його функціонування в повсякденному житті, і саме тому вивчення рівня збереження пісенних традицій залишається важливим для подальших досліджень.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Болгарски фолклорни мотиви. Т. 2. Балади [Електронен ресурс] / съст. Тодор Моллов. – Варна : LiterNet, 2006–2013. – Разрешен достъп : <http://litenet.bg/folklor/motivi-3/cherney-goro/gabrovo3.htm>.
2. Добрев В. Д. Чушмелій / В. Д. Добрев. – Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 297 с.
3. Кауфман Н. Я. Народни песни на българите от Украинска и Молдавска ССР : [в 2 т.] / Н. Я. Кауфман. – София : БАН, 1982. – Т. 1. – 720 с. ; Т. 2. – 944 с.
4. Куртев Л. За сурва и песните в живота на Евдокия Карастоянова / Л. Куртев // Роден край. – 2012. – 14 януари. – № 2 (1072). – С. 4.
5. Ноздрина Л. Ф. Фольклор болгарских сел Бердянского района Запорожской области (к 150-летию переселения болгар из Бессарабии в Таврию) / Л. Ф. Ноздрина. – Запорожье : Дикое Поле, 2010. – 88 с.
6. Христов В. Песня – душа народа / В. Христов // Роден край. – 2003. – № 18. – С. 6.
7. Червенко О. Б. Болгарський фольклор Північного Приазов'я / [збир. та упоряд. О. Б. Червенко]. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – 126 с.

SUMMARY

The article, being based on the publications in separate editions and periodicals, as well as on the results of auctorial expeditionary records, presents the peculiarities of functioning of the modern folkloric repertoire of the Northern Cis-Azov Region's Bulgarians. In active repertoire of modern folklore bearers, it was songs that have been continued best of all, although the examples of folk prose have been recorded during our expeditions too.

In the issue of our research, it has been ascertained that in the region under consideration, there are widely performed amorous and family-life songs, calendar song rituals, particularly of hibernal and vernal cycles, folk ballads and songs with mythological and legendary stories and plots, as well as nuptial songs from the family-ritual cycle. Less common are historical, youthful and *haydut* songs, and a few in number are labour and religious songs. The repertoire of modern singers and singing groups includes many old town songs as well as individual auctorial ones.

It has been found out that the respondents perform folk ballads and songs with mythological and legendary plots. The calendar-ritual songs of hibernal cycle, particularly *Survakar* (wishes in verse performed on the New Year) and *Koleda* ones, have been continued and are often performed among the Bulgarians in the Northern Cis-Azov Region. The largest in vernal cycle is represented the group of *Lazarus* songs (the ceremonial songs performed by girls on the Eve of Palm Sunday). They can be found practically in all the song collections and archival records of the Northern Cis-Azov Region. There are a lot of variations of these songs among our own recordings.

The songs, which accompany the rituals of *Eniovdan* [on the day of summer solstice (July, 7), there was the girls' rite associated with fortunetelling and welcoming happiness] and *Peperuda* (the rite of rainmaking), are kept few in number. During the expeditions we have recorded, according to the words of a female performer, the ritual *Kalcho* (Калчо), which is more known as *German* (Герман), used to perform on hot dry days in summer to trigger rain.

One can find a lot of family-life works. There are *haydut* songs in the repertoire of the Bulgarians in the Northern Cis-Azov Region. They reflect to some extent the specificity and richness of the XIXth-century Bulgarian folklore. The Bulgarians of the Northern Cis-Azov Region not only retain in their memory the historical songs conveyed by their ances-

tors from Bulgaria, but also respond to the dramatic events of the first quarter of the XXth century. The First World War is reflected in folklore of the Cis-Azov Bulgarians. The amorous songs and old town ones are widely represented. In the Bulgarian folklore, one of the most topical is a plot with tragic development.

Today the scenic type of folklore representation, as one of active forms in modern culture in the Northern Cis-Azov Region, is an important factor in preserving the ethnic culture. Held are festivals, meetings, assemblies, at which the folklore is presented both in the repertoire of folkloric-ethnographic, vocal and dancing groups, and individual performers.

It should be noted that folk songs and dances are performed in everyday life, not only during meetings, festivities or holidays. It is mainly the older generation who keeps and supports folkloric traditions, customs and rituals, yet the younger generation is actively involved in this process too.

The modern folkloric repertoire of the Bulgarians in the Northern Cis-Azov Region includes:

- authentic Bulgarian songs which informants keep in mind from their parents;
- auctorial songs of famous Bulgarian poets taken as folk ones;
- songs composed by the informants themselves;
- works adopted at times of direct communication with the metropolitan Bulgarians, as well as from books and newspapers;
- Ukrainian and Russian songs.

Having compared the previous recordings with the modern ones, it is necessary to emphasize that nowadays a lot of songs are reconstituted in much shorter variants. During the expeditions of the XXth-century researchers, the rites were much better preserved throughout the countryside, and therefore it was possible to record songs accompanying them. That is what we cannot do now.

The sphere of traditional folklore's functioning tends to narrowing.

Keywords: Bulgarian folklore, song, performer, repertoire, Northern Cis-Azov Region.